© Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь
Установа адукацыі «Рэспубліканскі інстытут кантролю ведаў»

ДРТ–2023 г.

Тэматычнае кансультаванне па беларускай мове

Заданне. Адказ	Разбор задання	Раздзел праграмы. Элемент зместу	Вучэбны дапаможнік
А1 Адзначце прыклады, у якіх выдзеленыя словы напісаны правільна: 1) ***Міхасёў*** блакнот; 2) часопіс ***«Полымя»***; 3) Гомельская ***Вобласць***; 4) ***Налібоцкая*** пушча; 5) кветка ***Ландыш***. **Адказ: 1,2,4**	1) *Міхасёў блакнот* → прыналежны прыметнік, утвораны ад уласнага назоўніка пры дапамозе суфікса **-ёў-**, пішацца з вялікай літары; 2) *часопіс «Полымя»* → назоўнік, які абазначае назву часопіса, бярэцца ў двукоссе і пішацца з вялікай літары; 3) *Гомельская вобласць* → назоўнік, які абазначае буйную адміністрацыйна-тэрытарыяльную адзінку, з’яўляецца агульным і пішацца з малой літары; 4) *Налібоцкая пушча* → назоўнік, які абазначае назву прыроднага геаграфічнага аб’екта (пушчы), з’яўляецца ўласным і пішацца з вялікай літары; 5) *кветка ландыш* → назоўнік, які абазначае назву кветкі, з’яўляецца агульным і пішацца з малой літары	Фанетыка і арфаэпія. Арфаграфія. Ужыванне вялікай літары	Беларуская мова : вучэб. дапам. для 6-га кл. устаноў агул. сярэд. адукацыі з беларус. і рус. мовамі навучання / Г. М. Валочка [і інш.]. – Мінск : Нац. ін-т адукацыі, 2020. – § 24, 48. Беларуская мова : вучэб. дапам. для 10-га кл. устаноў агул. сярэд. адукацыі з беларус. і рус. мовамі навучання (з электронным дадаткам для павышанага ўзроўню) / Г. М. Валочка [і інш.]. – Мінск : Нац. ін-т адукацыі, 2020. – § 19, практ. 271
А2. Адзначце правільна напісаныя словы: 1) страўс; 2) па-ударнаму; 3) паўкіламетра; 4) травка; 5) даўжыня. **Адказ: 3,5**	1) *стра́ус* → у запазычаным слове, якое заканчваецца на **-ус**, пішацца літара ***у*** (складовае); 2) *па-ўда́рнаму* → пасля злучка не пад націскам пішацца літара ***ў*** (нескладовае), бо прыстаўка заканчваецца на галосны; 3) *паўкіламе́тра* → у пачатковай частцы ***паў-*** (скарочаная частка слова ***палова***) пішацца літара ***ў*** (нескладовае); 4) *тра́ўка* → слова, у якім адбылося чаргаванне [**в**] з [**ў**] (*трава – траўка*), пішацца з ***ў*** (нескладовым); 5) *даўжыня́* → у сярэдзіне слова пасля галоснага перад зычным не пад націскам пішацца літара	Фанетыка і арфаэпія. Арфаграфія. Правапіс ***у–ў***	Беларуская мова : вучэб. дапам. для 5-га кл. устаноў агул. сярэд. адукацыі з беларус. і рус. мовамі навучання : у 2 ч. / Г. М. Валочка [і інш.]. – Мінск : Нац. ін-т адукацыі, 2019. – Ч. 2. – § 18. Беларуская мова : вучэб. дапам. для 10-га кл. устаноў агул. сярэд. адукацыі з беларус. і рус. мовамі навучання (з электронным дадаткам для павышанага ўзроўню) / Г. М. Валочка [і інш.]. – Мінск : Нац. ін-т адукацыі, 2020. – § 14

Заданне. Адказ	Разбор задання	Раздзел праграмы. Элемент зместу	Вучэбны дапаможнік
	ў (нескладовае)		
А3. Адзначце правільна напісаныя словы: 1) агенчык; 2) п’едэстал; 3) стэпь; 4) салаўіны; 5) медальён. **Адказ: 2,4,5**	1) *агеньчык* → перад суфіксам -***чык***-, калі слова без гэтага суфікса заканчваецца на -***нь*** (*агонь*), пішацца *мяккі знак*; 2) *п’едэстал* → у сярэдзіне слова пасля літары ***п*** (губны зычны гук [**п**]) перад літарай ***е***, што абазначае два гукі [**йэ**], пішацца *апостраф*; 3) *стэп* → пасля літары ***п*** (губны зычны гук [**п**]) літара ***ь*** не пішацца; 4) *салаўіны* → пасля ***ў*** (нескладовага) *апостраф* не пішацца; 5) *медальён* → у слове іншамоўнага паходжання пасля літары ***л*** (мяккі зычны гук [**л’**]) перад літарай ***ё***, што абазначае два гукі [**йо**], пішацца *раздзяляльны* ***ь***	Фанетыка і арфаэпія. Арфаграфія. Правапіс мяккага знака і апострафа	Беларуская мова : вучэб. дапам. для 5-га кл. устаноў агул. сярэд. адукацыі з беларус. і рус. мовамі навучання : у 2 ч. / Г. М. Валочка [і інш.]. – Мінск : Нац. ін-т адукацыі, 2019. – Ч. 2. – § 16. Беларуская мова : вучэб. дапам. для 6-га кл. устаноў агул. сярэд. адукацыі з беларус. і рус. мовамі навучання / Г. М. Валочка [і інш.]. – Мінск : Нац. ін-т адукацыі, 2020. – § 40. Беларуская мова : вучэб. дапам. для 10-га кл. устаноў агул. сярэд. адукацыі з беларус. і рус. мовамі навучання (з электронным дадаткам для павышанага ўзроўню) / Г. М. Валочка [і інш.]. – Мінск : Нац. ін-т адукацыі, 2020. – § 18
А4. Адзначце словы, якія трэба пісаць праз злучок: 1) (пісьменнік) фантаст; 2) (дома) будаванне; 3) (Давыд) Гарадок; 4) (звыш) прыбытак; 5) (дзярж) праект. **Адказ: 1,3**	1) *пісьменнік-фантаст* → назоўнік ***пісьменнік*** з аднаслоўным прыдаткам ***фантаст*** пішацца праз злучок; 2) *домабудаванне* → складаны назоўнік, утвораны шляхам спалучэння дзвюх асноў ***дом***- і ***будаванн***- з дапамогай злучальнай галоснай ***а***, пішацца разам; 3) *Давыд-Гарадок* → складаны назоўнік, які абазначае састаўную ўласную геаграфічную назву, пішацца праз злучок; 4) *звышпрыбытак* → назоўнік з першай іншамоўнай часткай ***звыш***- пішацца разам; 5) *дзяржпраект* → складанаскарочаны назоўнік, утвораны з часткі слова ***<u>дзярж</u>***<u>*аўн*</u>-(*ы*) і поўнага слова ***праект***-□, пішацца разам	Марфалогія і арфаграфія. Складаныя назоўнікі, іх утварэнне і правапіс	Беларуская мова : вучэб. дапам. для 6-га кл. устаноў агул. сярэд. адукацыі з беларус. і рус. мовамі навучання / Г. М. Валочка [і інш.]. – Мінск : Нац. ін-т адукацыі, 2020. – § 41. Беларуская мова : вучэб. дапам. для 10-га кл. устаноў агул. сярэд. адукацыі з беларус. і рус. мовамі навучання (з электронным дадаткам для павышанага ўзроўню) / Г. М. Валочка [і інш.]. – Мінск : Нац. ін-т адукацыі, 2020. – § 20
А5. Адзначце словы, якія трэба пісаць праз злучок: 1) (сонца) любівы; 2) (ультра) фіялетавы; 3) (сіне) зялёны;	1) *сонцалюбівы* → складаны прыметнік, утвораны ад словазлучэння ***любіць сонца***, пішацца разам; 2) *ультрафіялетавы* → прыметнік з пачатковай	Марфалогія і арфаграфія. Утварэнне і правапіс	Беларуская мова : вучэб. дапам. для 6-га кл. устаноў агул. сярэд. адукацыі з беларус. і рус. мовамі навучання / Г. М. Валочка [і інш.]. –

Заданне. Адказ	Разбор задання	Раздзел праграмы. Элемент зместу	Вучэбны дапаможнік
4) (дакументальна) мастацкі; 5) (паўночна) заходні. **Адказ: 3,4,5**	іншамоўнай часткай ***ультра-*** пішацца разам; 3) *сіне-зялёны* → складаны прыметнік, які абазначае адценне колеру, пішацца праз злучок; 4) *дакументальна-мастацкі* → складаны прыметнік, утвораны ад двух раўнапраўных прыметнікаў, паміж якімі можна ўставіць злучнік ***і*** (***дакументальны*** і ***мастацкі***), пішацца праз злучок; 5) *паўночна-заходні* → складаны прыметнік, які абазначае напрамак свету, пішацца праз злучок	складаных прыметнікаў	Мінск : Нац. ін-т адукацыі, 2020. – § 54. Беларуская мова : вучэб. дапам. для 10-га кл. устаноў агул. сярэд. адукацыі з беларус. і рус. мовамі навучання (з электронным дадаткам для павышанага ўзроўню) / Г. М. Валочка [і інш.]. – Мінск : Нац. ін-т адукацыі, 2020. – § 20
А6. Адзначце прыклады, у якіх выдзеленыя словы трэба пісаць разам: 1) стаяць (***у***) ***шчыльную***; 2) вучыцца ***з*** (***моладу***); 3) ***як*** (***след***) падрыхтавацца; 4) (***па***) ***летняму*** цёпла; 5) ***калі*** (***сьці***) наведаць. **Адказ: 1,2,5**	1) *стаяць ушчыльную* → пішацца разам прыслоўе, утворанае ад прыметніка з прыназоўнікам ***у***; 2) *вучыцца змоладу* → пішацца разам прыслоўе, утворанае ад прыметніка з прыназоўнікам ***з***; 3) *як след падрыхтавацца* → блізкае да прыслоўя па значэнні і функцыі спалучэнне слоў ***як след*** пішацца асобна; 4) *па-летняму цёпла* → прыслоўе, якое мае прыстаўку ***па-*** і заканчваецца на ***-яму***, пішацца праз злучок; 5) *калісьці наведаць* → прыслоўе з постфіксам ***-сьці*** пішацца разам	Марфалогія і арфаграфія. Правапіс прыслоўяў і спалучэнняў слоў, блізкіх да прыслоўяў	Валочка, Г. М. Беларуская мова : вучэб. дапам. для 7-га кл. устаноў агул. сярэд. адукацыі з беларус. і рус. мовамі навучання / Г. М. Валочка, В. У. Зелянко, С. А. Язерская. – Мінск : Нац. ін-т адукацыі, 2020. – § 38–40. Беларуская мова : вучэб. дапам. для 10-га кл. устаноў агул. сярэд. адукацыі з беларус. і рус. мовамі навучання (з электронным дадаткам для павышанага ўзроўню) / Г. М. Валочка [і інш.]. – Мінск : Нац. ін-т адукацыі, 2020. – § 20
А7. Адзначце прыклады, у якіх ***не*** з выдзеленымі словамі трэба пісаць асобна: 1) (***не***) ***зачыняць*** дзвярэй; 2) (***не***) ***праглядная*** цемра; 3) (***не***) ***заклееныя*** канверты; 4) (***не***) ***спазніўшыся*** на рэпетыцыю; 5) (***не***) ***халодны*** вечар. **Адказ: 1,4**	1) *не зачыняць дзвярэй* → ***не*** з дзеясловам пішацца асобна; 2) *непраглядная цемра* → ***не-*** – прыстаўка, без якой слова ***непраглядная*** не ўжываецца; 3) *незаклееныя канверты* → ***не*** з поўным дзеепрыметнікам, пры якім няма залежнага слова, пішацца разам; 4) *не спазніўшыся на рэпетыцыю* → ***не*** з дзееприслоўем пішацца асобна; 5) *нехалодны вечар* → ***не*** з прыметнікам, які можна замяніць сінонімам без ***не*** (***цёплы***), пішацца разам	Марфалогія і арфаграфія. Правапіс часціцы ***не*** з рознымі часцінамі мовы	Беларуская мова : вучэб. дапам. для 6-га кл. устаноў агул. сярэд. адукацыі з беларус. і рус. мовамі навучання / Г. М. Валочка [і інш.]. – Мінск : Нац. ін-т адукацыі, 2020. – § 55. Валочка, Г. М. Беларуская мова : вучэб. дапам. для 7-га кл. устаноў агул. сярэд. адукацыі з беларус. і рус. мовамі навучання / Г. М. Валочка, В. У. Зелянко, С. А. Язерская. – Мінск : Нац. ін-т адукацыі, 2020. – § 8, 27, 29, 52. Бадзевіч, З. І. Беларуская мова : вучэб. дапам. для 8-га кл. устаноў агул. сярэд. адукацыі з беларус. і рус. мовамі

Заданне. Адказ	Разбор задання	Раздзел праграмы. Элемент зместу	Вучэбны дапаможнік
			навучання / З. І. Бадзевіч, І. М. Саматыя. – Мінск : Нац. ін-т адукацыі, 2020. – § 4
А8. Адзначце сінтаксічныя канструкцыі, якія адпавядаюць нормам беларускай літаратурнай мовы: 1) выбачаць суседа; 2) разважаць пра шчасце; 3) чатыры студэнта; 4) пайсці за грыбамі; 5) бачыць на свае вочы. **Адказ: 2,5**	1) *выбачаць суседу* → пры дзеяслове са значэннем ветлівасці ***выбачаць*** назоўнік ужываецца ў форме давальнага склону; 2) *разважаць пра шчасце* → пры дзеяслове са значэннем думкі ***разважаць*** назоўнік ужываецца ў форме вінавальнага склону з прыназоўнікам ***пра***; 3) *чатыры студэнты* → пры лічэбніку ***чытыры*** назоўнік ужываецца ў форме назоўнага склону множнага ліку; 4) *пайсці ў грыбы* → пры дзеяслове са значэннем руху ***пайсці*** назоўнік ***грыбы*** ўжываецца ў форме вінавальнага склону з прыназоўнікам ***у***; 5) *бачыць на свае вочы* → характэрная для беларускай літаратурнай мовы сінтаксічная канструкцыя	Сінтаксіс і пунктуацыя. Словазлучэнне як сінтаксічная адзінка. Асаблівасці кіравання і дапасавання ў беларускай мове (у параўнанні з рускай)	Беларуская мова : вучэб. дапам. для 6-га кл. устаноў агул. сярэд. адукацыі з беларус. і рус. мовамі навучання / Г. М. Валочка [і інш.]. – Мінск : Нац. ін-т адукацыі, 2020. – § 59. Бадзевіч, З. І. Беларуская мова : вучэб. дапам. для 8-га кл. устаноў агул. сярэд. адукацыі з беларус. і рус. мовамі навучання / З. І. Бадзевіч, І. М. Саматыя. – Мінск : Нац. ін-т адукацыі, 2020. – С. 55, 56. Беларуская мова : вучэб. дапам. для 10-га кл. устаноў агул. сярэд. адукацыі з беларус. і рус. мовамі навучання : з электронным дадаткам для павыш. узроўню / Г. М. Валочка [і інш.]. – Мінск : Нац. ін-т адукацыі, 2020. – § 33. Беларуская мова : вучэб. дапам. для 11-га кл. устаноў агул. сярэд. адукацыі з беларус. і рус. мовамі навучання (з электронным дадаткам для павышанага ўзроўню) / Г. М. Валочка [і інш.]. – Мінск : Нац. ін-т адукацыі, 2021. – § 3
А9. Адзначце сказы, у якіх няма парушэння пунктуацыйных нормаў: 1) Дарога хоць бокам каціся. 2) Людзі ў нас – працавітыя. 3) Валошкі – аздоба жыта. 4) Касіць – няпростая справа. 5) Журавель, бясспрэчна, – гаспадар балот. **Адказ: 3,4**	1) *Дарога* **–** *хоць бокам каціся.* → паміж дзейнікам, выражаным назоўнікам у форме назоўнага склону, і выказнікам, выражаным фразеалагізмам, ставіцца працяжнік; 2) *Людзі ў нас працавітыя.* → паміж дзейнікам, выражаным назоўнікам у форме назоўнага склону, і выказнікам, выражаным прыметнікам, працяжнік не ставіцца; 3) *Валошкі – аздоба жыта.* → паміж дзейнікам і выказнікам, выражанымі назоўнікамі ў форме назоўнага склону, ставіцца працяжнік; 4) *Касіць – няпростая справа.* → паміж	Сінтаксіс і пунктуацыя. Працяжнік паміж дзейнікам і выказнікам	Беларуская мова : вучэб. дапам. для 5-га кл. устаноў агул. сярэд. адукацыі з беларус. і рус. мовамі навучання : у 2 ч. / Г. М. Валочка [і інш.]. – Мінск : Нац. ін-т адукацыі, 2019. – Ч. 1. – § 20. Бадзевіч, З. І. Беларуская мова : вучэб. дапам. для 8-га кл. устаноў агул. сярэд. адукацыі з беларус. і рус. мовамі навучання / З. І. Бадзевіч, І. М. Саматыя. – Мінск : Нац. ін-т адукацыі, 2020. – § 20

Заданне. Адказ	Разбор задання	Раздзел праграмы. Элемент зместу	Вучэбны дапаможнік
	дзейнікам, выражаным інфінітывам, і выказнікам, выражаным назоўнікам у форме назоўнага склону, ставіцца працяжнік; 5) *Журавель, бясспрэчна, гаспадар балот.* → паміж дзейнікам і выказнікам, выражанымі назоўнікамі ў форме назоўнага склону, стаіць пабочнае слова ***бясспрэчна***, таму працяжнік не ставіцца		
А10. Адзначце сказы, у якіх на месцы пропуску трэба паставіць коску: 1) У назвы найпрыгажэйшых__ беларускіх мясцовасцей Добруш, Дабрасельцава ўвайшло слова «дабро». 2) Тураўскае Евангелле яскрава__ дакладна пацвярджае існаванне ў старажытным Тураве кнігапісання. 3) На бярозкі__ і на дубы, і на ялінкі апускаюцца бліскучыя сняжынкі. 4) Аблавуха, брыль, каптур__ усё гэта назвы галаўных убораў беларусаў. 5) Калядны снег не ідзе__ а вальсуе. **Адказ: 2,3,5**	1) *У назвы найпрыгажэйшых беларускіх мясцовасцей Добруш, Дабрасельцава ўвайшло слова «дабро».* → паміж неаднароднымі азначэннямі, выражанымі якасным прыметнікам ***найпрыгажэйшых*** і адносным прыметнікам ***беларускіх***, коска не ставіцца; 2) *Тураўскае Евангелле яскрава**,** дакладна пацвярджае існаванне ў старажытным Тураве кнігапісання.* → паміж аднароднымі акалічнасцямі, звязанымі бяззлучнікавай сувяззю, ставіцца коска; 3) *На бярозкі**,** і на дубы, і на ялінкі апускаюцца бліскучыя сняжынкі.* → коскамі раздзяляюцца ўсе аднародныя акалічнасці, звязаныя паўторным спалучальным злучнікам ***і***; 4) *Аблавуха, брыль, каптур* **–** *усё гэта назвы галаўных убораў беларусаў.* → ***усё гэта*** – спалучэнне, якое выконвае функцыю абагульняльнага слова; пасля аднародных членаў сказа (дзейнікаў) перад абагульняльным словам ставіцца працяжнік; 5) *Калядны снег не ідзе**,** а вальсуе.* → паміж аднароднымі выказнікамі, звязанымі пры дапамозе супраціўнага злучніка ***а***, ставіцца коска	Сінтаксіс і пунктуацыя. Знакі прыпынку ў сказах з аднароднымі членамі (з абагульняльнымі словамі і без іх)	Беларуская мова : вучэб. дапам. для 5-га кл. устаноў агул. сярэд. адукацыі з беларус. і рус. мовамі навучання : у 2 ч. / Г. М. Валочка [і інш.]. – Мінск : Нац. ін-т адукацыі, 2019. – Ч. 1. – § 26, 27. Бадзевіч, З. І. Беларуская мова : вучэб. дапам. для 8-га кл. устаноў агул. сярэд. адукацыі з беларус. і рус. мовамі навучання / З. І. Бадзевіч, І. М. Саматыя. – Мінск : Нац. ін-т адукацыі, 2020. – § 31–35. Беларуская мова : вучэб. дапам. для 9-га кл. устаноў агул. сярэд. адукацыі з беларус. і рус. мовамі навучання / Г. М. Валочка [і інш.]. – Мінск : Нац. ін-т адукацыі, 2019. – практ. 41. Беларуская мова : вучэб. дапам. для 11-га кл. устаноў агул. сярэд. адукацыі з беларус. і рус. мовамі навучання (з электронным дадаткам для павышанага ўзроўню) / Г. М. Валочка [і інш.]. – Мінск : Нац. ін-т адукацыі, 2021. – § 5

Заданне. Адказ	Разбор задання	Раздзел праграмы. Элемент зместу	Вучэбны дапаможнік
А11. Адзначце сказы, у якіх няма парушэння пунктуацыйных нормаў: 1) Празрыстыя, нібы крышталь, нашы азёры. 2) Песня жаваранка, нібыта гушкалася на аблачынцы. 3) Электронныя кнігі, быццам штучныя кветкі. 4) Радашковічы нам вядомы як край самабытных ганчароў. 5) Мяце густы, што рысавая каша, снег. **Адказ: 1,4,5**	1) *Празрыстыя, нібы крышталь, нашы азёры.* → параўнальны зварот выдзяляецца коскамі; 2) *Песня жаваранка нібыта гушкалася на аблачынцы.* → паміж дзейнікам і выказнікам коска не ставіцца; 3) *Электронныя кнігі быццам штучныя кветкі.* → паміж дзейнікам і выказнікам коска не ставіцца; 4) *Радашковічы нам вядомы як край самабытных ганчароў.* → не аддзяляецца коскай зварот, які мае значэнне '*ў якасці*' (*Радашковічы* і ёсць *край самабытных ганчароў*); 5) *Мяце густы, што рысавая каша, снег.* → параўнальны зварот выдзяляецца коскамі	Сінтаксіс і пунктуацыя. Знакі прыпынку ў сказах з параўнальнымі зваротамі	Бадзевіч, З. І. Беларуская мова : вучэб. дапам. для 8-га кл. устаноў агул. сярэд. адукацыі з беларус. і рус. мовамі навучання / З. І. Бадзевіч, І. М. Саматыя. – Мінск : Нац. ін-т адукацыі, 2020. – § 45, 46. Беларуская мова : вучэб. дапам. для 11-га кл. устаноў агул. сярэд. адукацыі з беларус. і рус. мовамі навучання (з электронным дадаткам для павышанага ўзроўню) / Г. М. Валочка [і інш.]. – Мінск : Нац. ін-т адукацыі, 2021. – § 10
А12. Адзначце сказы, у якіх на месцы пропуску трэба паставіць знак прыпынку: 1) Пасоленыя ў дубовых бочках__ грузды з'яўляліся некалі абавязковай стравай на сялянскім стале. 2) Першыя кнігі былі вельмі дарагія: кожную з іх перапісвалі на працягу некалькіх гадоў__ аздабляючы вокладку каштоўнымі камянямі і золатам. 3) Акрамя баскетбола__ я з задавальненнем займаюся тэнісам. 4) Люблю па лясных сцяжынках гуляць__ не спяшаючыся. 5) Здаўшы экзамен на выдатна, бегла дадому Васілінка__ ног пад сабой не чуючы. **Адказ: 2,3**	1) *Пасоленыя ў дубовых бочках грузды з'яўляліся некалі абавязковай стравай на сялянскім стале.* → дапасаванае азначэнне, якое выражана дзеепрыметнікавым зваротам, стаіць перад паяснёным назоўнікам ***грузды*** і не мае дадатковага акалічнаснага значэння прычыны ці ўступкі, не аддзяляецца коскай; 2) *Першыя кнігі былі вельмі дарагія: кожную з іх перапісвалі на працягу некалькіх гадоў**,** аздабляючы вокладку каштоўнымі камянямі і золатам.* → акалічнасць, выражаная дзеепрыслоўным зваротам, аддзяляецца коскай; 3) *Акрамя баскетбола**,** я з задавальненнем займаюся тэнісам.* → дапаўненне, выражанае назоўнікам у родным склоне з прыназоўнікам ***акрамя***, аддзяляецца коскай; 4) *Люблю па лясных сцяжынках гуляць не спяшаючыся.* → не аддзяляецца коскай выражаная адзіночным дзеепрыслоўем акалічнасць ***не спяшаючыся***, якая стаіць пасля дзеяслова-выказніка і сваім значэннем набліжаецца да прыслоўя спосабу дзеяння	Сінтаксіс і пунктуацыя. Знакі прыпынку ў сказах з адасобленымі членамі	Валочка, Г. М. Беларуская мова : вучэб. дапам. для 7-га кл. устаноў агул. сярэд. адукацыі з беларус. і рус. мовамі навучання / Г. М. Валочка, В. У. Зелянко, С. А. Язерская. – Мінск : Нац. ін-т адукацыі, 2020. – § 22, 30. Бадзевіч, З. І. Беларуская мова : вучэб. дапам. для 8-га кл. устаноў агул. сярэд. адукацыі з беларус. і рус. мовамі навучання / З. І. Бадзевіч, І. М. Саматыя. – Мінск : Нац. ін-т адукацыі, 2020. – § 39, 40, 42, 43. Беларуская мова : вучэб. дапам. для 11-га кл. устаноў агул. сярэд. адукацыі з беларус. і рус. мовамі навучання (з электронным дадаткам для павышанага ўзроўню) / Г. М. Валочка [і інш.]. – Мінск : Нац. ін-т адукацыі, 2021. – § 7

Заданне. Адказ	Разбор задання	Раздзел праграмы. Элемент зместу	Вучэбны дапаможнік
	(адказвае на пытанне *як?*); 5) *Здаўшы экзамен на выдатна, бегла дадому Васілінка ног пад сабой не чуючы.* → не аддзяляецца коскай акалічнасць ***ног пад сабой не чуючы***, якая з'яўляецца фразеалагізмам		
А13. Адзначце сказы, у якіх на месцы пропускаў трэба паставіць коскі: 1) Сабе самому__ кажуць__ дапаможаш, калі будзеш імкнуцца дапамагчы іншым. 2) Барадатая кугакаўка__ ці чулі?__ атрымала такую назву дзякуючы цёмнай пляме пад дзюбай, якая нагадвае бараду. 3) Снегіры, сініцы, галкі-забіякі на снезе зіхоткім__ зірніце__ пакідаюць сляды-знакі. 4) На сваім падворку і певень__ бывае__ смелым. 5) Шчасця__ на маю думку__ не купіш і за вялікія грошы. **Адказ: 1,3,5**	1) *Сабе самому**,** кажуць**,** дапаможаш, калі будзеш імкнуцца дапамагчы іншым.* → слова ***кажуць***, якое граматычна не звязана з іншымі словамі ў сказе, не з'яўляецца членам сказа, а ўказвае на крыніцу паведамлення, з'яўляецца пабочным і выдзяляецца коскамі; 2) *Барадатая кугакаўка **(**ці чулі?**)** атрымала такую назву дзякуючы цёмнай пляме пад дзюбай, якая нагадвае бараду.* → пытальны сказ ***ці чулі?***, які па сэнсе і граматычна не звязаны з асноўным зместам сказа, а падаецца як дадатковая заўвага, з'яўляецца ўстаўным; устаўны сказ выдзяляецца дужкамі або працяжнікамі; 3) *Снегіры, сініцы, галкі-забіякі на снезе зіхоткім**,** зірніце**,** пакідаюць сляды-знакі.* → слова ***зірніце***, якое граматычна не звязана з іншымі словамі ў сказе, не член сказа, а выражае імкненне наладзіць кантакт з суразмоўцам, з'яўляецца пабочным і выдзяляецца коскамі; 4) *На сваім падворку і певень бывае смелым.* → слова ***бывае*** ўваходзіць у састаўны іменны выказнік ***бывае смелым*** і коскамі не выдзяляецца; 5) *Шчасця**,** на маю думку**,** не купіш і за вялікія грошы.* → словазлучэнне ***на маю думку***, якое граматычна не звязана з іншымі словамі ў сказе, не член сказа, а ўказвае на крыніцу паведамлення, з'яўляецца пабочным і выдзяляецца коскамі	Сінтаксіс і пунктуацыя. Знакі прыпынку ў сказах з пабочнымі канструкцыямі	Бадзевіч, З. І. Беларуская мова : вучэб. дапам. для 8-га кл. устаноў агул. сярэд. адукацыі з беларус. і рус. мовамі навучання / З. І. Бадзевіч, І. М. Саматыя. – Мінск : Нац. ін-т адукацыі, 2020. – § 18, 38. Беларуская мова : вучэб. дапам. для 11-га кл. устаноў агул. сярэд. адукацыі з беларус. і рус. мовамі навучання (з электронным дадаткам для павышанага ўзроўню) / Г. М. Валочка [і інш.]. – Мінск : Нац. ін-т адукацыі, 2021. – § 9
А14. Адзначце складаназлучаныя сказы, паміж часткамі якіх трэба паставіць знак прыпынку:	1) *Слава аднаго толькі злёгку пагушкае**,** а другога яна аж да зор падкінуць можа.* →	Сінтаксіс і пунктуацыя.	Беларуская мова : вучэб. дапам. для 9-га кл. устаноў агул. сярэд.

Заданне. Адказ	Разбор задання	Раздзел праграмы. Элемент зместу	Вучэбны дапаможнік
1) Слава аднаго толькі злёгку пагушкае а другога яна аж да зор падкінуць можа. 2) То адзін чалавек прыдумае нешта новае то другі раптам здолее апярэдзіць свой час. 3) Сонца спаць пайшло за горку і адразу зазіхацелі ў небе першыя зоркі. 4) Васільковае неба і рамонкавы луг. 5) Пра адвагу нашых продкаў гамоняць Полацка вежы і распавядаюць берагі Дзвіны. **Адказ: 1,2,3**	паміж часткамі складаназлучанага сказа, якія маюць супастаўляльныя сэнсавыя адносіны і звязаны пры дапамозе супраціўнага злучніка ***а***, ставіцца коска; 2) *То адзін чалавек прыдумае нешта новае**,** то другі раптам здолее апярэдзіць свой час.* → паміж часткамі складаназлучанага сказа, якія маюць размеркавальныя сэнсавыя адносіны і звязаны пры дапамозе паўторнага размеркавальнага злучніка ***то*** – ***то***, ставіцца коска; 3) *Сонца спаць пайшло за горку* ***–*** *і адразу зазіхацелі ў небе першыя зоркі.* → паміж часткамі складаназлучанага сказа, якія паказваюць на хуткую змену падзей і звязаны спалучальным злучнікам ***і***, ставіцца працяжнік; 4) *Васільковае неба і рамонкавы луг.* → паміж часткамі складаназлучанага сказа, якія з'яўляюцца назыўнымі сказамі, перад адзіночным спалучальным злучнікам ***і*** знак прыпынку не ставіцца; 5) *Пра адвагу нашых продкаў гамоняць Полацка вежы і распавядаюць берагі Дзвіны.* → паміж часткамі складаназлучанага сказа, якія маюць спалучальныя сэнсавыя адносіны і звязаны пры дапамозе адзіночнага спалучальнага злучніка ***і***, не ставіцца знак прыпынку, бо ў першай ёсць агульныя для абедзвюх частак даданыя члены сказа ***Пра адвагу нашых продкаў***	Знакі прыпынку паміж часткамі ў складаназлучаных сказах	адукацыі з беларус. і рус. мовамі навучання / Г. М. Валочка [і інш.]. – Мінск : Нац. ін-т адукацыі, 2019. – § 10–14. Беларуская мова : вучэб. дапам. для 11-га кл. устаноў агул. сярэд. адукацыі з беларус. і рус. мовамі навучання (з электронным дадаткам для павышанага ўзроўню) / Г. М. Валочка [і інш.]. – Мінск : Нац. ін-т адукацыі, 2021. – § 11
А15. Адзначце сказы, у якіх няма парушэння пунктуацыйных нормаў: 1) У 2023 годзе птушкай года ў Беларусі названа звычайная туркаўка, якая мае вельмі прыгожую афарбоўку і дзіўны голас. 2) Плывуць аблокі і не кажуць, куды. 3) Падарунак прыроды, які не мае цаны і без якога чалавеку не выжыць, называецца вадой. 4) Гавораць, што, калі пакласці ў кішэню	1) *У 2023 годзе птушкай года ў Беларусі названа звычайная туркаўка, якая мае вельмі прыгожую афарбоўку і дзіўны голас.* → складаназалежны сказ, у якім аддзяляецца коскай даданая частка, што стаіць пасля галоўнай і звязана з ёй пры дапамозе злучальнага слова ***якая***; 2) *Плывуць аблокі і не кажуць куды.* → складаназалежны сказ, у якім даданую частку,	Сінтаксіс і пунктуацыя. Знакі прыпынку паміж часткамі ў складаназалежных сказах	Беларуская мова : вучэб. дапам. для 9-га кл. устаноў агул. сярэд. адукацыі з беларус. і рус. мовамі навучання / Г. М. Валочка [і інш.]. – Мінск : Нац. ін-т адукацыі, 2019. – § 15–24. Беларуская мова : вучэб. дапам. для 11-га кл. устаноў агул. сярэд. адукацыі з беларус. і рус. мовамі

Заданне. Адказ	Разбор задання	Раздзел праграмы. Элемент зместу	Вучэбны дапаможнік
восеньскія каштаны, настрой заўсёды будзе добры. 5) Вакол Свіцязі расце шмат рэдкіх парод раслін і дрэў многія з каторых занесены ў Чырвоную кнігу. **Адказ: 1,3,4**	што стаіць пасля галоўнай і выражана адным словам ***куды***, не трэба аддзяляць знакам прыпынку; 3) *Падарунак прыроды, які не мае цаны і без якога чалавеку не выжыць, называецца вадой.* → складаназалежны сказ з дзвюма даданымі часткамі, якія стаяць у сярэдзіне галоўнай, паясняюць у ёй словазлучэнне ***падарунак прыроды***, адказваюць на адно і тое ж пытанне *які?*, з’яўляюцца аднароднымі і з двух бакоў выдзяляюцца коскамі; паміж аднароднымі даданымі часткамі, звязанымі адзіночным спалучальным злучнікам ***і***, знак прыпынку не ставіцца; 4) *Гавораць, што, калі пакласці ў кішэню восеньскія каштаны, настрой заўсёды будзе добры.* → складаназалежны сказ з дзвюма даданымі часткамі, дзе паміж падпарадкавальнымі злучнікамі ***што*** і ***калі***, якія стаяць побач, ставіцца коска, бо няма другой часткі ***то*** (***дык***) парнага злучніка ***калі*** – ***то*** (***калі*** – ***дык***); 5) *Вакол Свіцязі расце шмат рэдкіх парод раслін і дрэў**,** многія з каторых занесены ў Чырвоную кнігу.* → складаназалежны сказ, у якім аддзяляецца коскай даданая частка, што стаіць пасля галоўнай і звязана з ёй пры дапамозе злучальнага слова (*многія з* ***каторых***		навучання (з электронным дадаткам для павышанага ўзроўню) / Г. М. Валочка [і інш.]. – Мінск : Нац. ін-т адукацыі, 2021. – § 12

Заданне. Адказ	Разбор задання	Раздзел праграмы. Элемент зместу	Вучэбны дапаможнік
А16. Адзначце сказы, якія адпавядаюць прыведзенай схеме (улічыце, што знакі прыпынку паміж часткамі сказаў не пастаўлены): **[ ]: [ ].** 1) Хутка зноў у высокім небе званочкам жаваранак зазвініць хутка зноў сваё вітанне нам з паднябесся кінуць жураўлі. 2) У полі жыта даспявала навокал ліпы хораша цвілі. 3) На дзень раней пасееш тыднем раней можна будзе ўраджай сабраць. 4) Правіла гэта ўсім вядомае сябруе з галоснымі «ў». 5) У бабулінай хаце для мяне найлепшы ранак блінцы са свежай смятанкай заўсёды падаюцца на сняданак. **Адказ: 4,5**	1) *Хутка зноў у высокім небе званочкам жаваранак зазвініць**,** хутка зноў сваё вітанне нам з паднябесся кінуць жураўлі.* → паміж дзвюма часткамі бяззлучнікавага складанага сказа ставіцца коска, бо ў іх выражаюцца адносіны адначасовасці з’яў; паміж часткамі можна ўставіць спалучальныя злучнікі ***і***, ***ды*** (=***і***); 2) *У полі жыта даспявала**,** навокал ліпы хораша цвілі.* → паміж дзвюма часткамі бяззлучнікавага складанага сказа ставіцца коска, бо ў іх выражаюцца адносіны адначасовасці з’яў; паміж часткамі можна ўставіць спалучальныя злучнікі ***і***, ***ды*** (=***і***); 3) *На дзень раней пасееш **–** тыднем раней можна будзе ўраджай сабраць.* → паміж дзвюма часткамі бяззлучнікавага складанага сказа ставіцца працяжнік, бо першая частка паказвае на ўмову таго, пра што гаворыцца ў другой; у пачатку першай часткі можна ўставіць злучнік ***калі***; 4) *Правіла гэта ўсім вядомае**:** сябруе з галоснымі «ў».* → паміж дзвюма часткамі бяззлучнікавага складанага сказа ставіцца двукроп’е, бо другая частка паясняе, удакладняе змест першай; паміж часткамі можна ўставіць словы ***а іменна***; 5) *У бабулінай хаце для мяне найлепшы ранак**:** блінцы са свежай смятанкай заўсёды падаюцца на сняданак.* → паміж дзвюма часткамі бяззлучнікавага складанага сказа ставіцца двукроп’е, бо ў другой частцы ўказваецца прычына таго, пра што гаворыцца ў першай; паміж часткамі можна ўставіць злучнікі ***бо***, ***таму што***	Сінтаксіс і пунктуацыя. Знакі прыпынку паміж часткамі ў бяззлучнікавых складаных сказах	Беларуская мова : вучэб. дапам. для 9-га кл. устаноў агул. сярэд. адукацыі з беларус. і рус. мовамі навучання / Г. М. Валочка [і інш.]. – Мінск : Нац. ін-т адукацыі, 2019. – § 25–29. Беларуская мова : вучэб. дапам. для 11-га кл. устаноў агул. сярэд. адукацыі з беларус. і рус. мовамі навучання (з электронным дадаткам для павышанага ўзроўню) / Г. М. Валочка [і інш.]. – Мінск : Нац. ін-т адукацыі, 2021. – § 13
А17. Адзначце нумары пропускаў, на месцы якіх у складаным сказе з рознымі відамі сувязі частак трэба паставіць знакі прыпынку:	**I** [1]*Бясконца люблю родную вёску, той яе гаючы краявід,* [2]*на які немагчыма наглядзецца і* [3]*якому няма канца-краю**:*** **II** [4]*бяжыць-спяшаецца*	Сінтаксіс і пунктуацыя. Знакі прыпынку паміж часткамі ў	Беларуская мова : вучэб. дапам. для 9-га кл. устаноў агул. сярэд. адукацыі з беларус. і рус. мовамі навучання / Г. М. Валочка [і інш.]. –

Заданне. Адказ	Разбор задання	Раздзел праграмы. Элемент зместу	Вучэбны дапаможнік
*Бясконца люблю родную вёску, той яе гаючы краявід, на які немагчыма наглядзецца***1)__** *і якому няма канца-краю***2)__** *бяжыць-спяшаецца ў свет жамчужная рака***3)__** *за ёй раскінуўся раздольны луг***4)__** *а за бяскрайнім лугам – такі духмяны лес, што***5)__** *калі наступае ягадная ці грыбная пара́, то пачынаюць духмяніць дол, паветра і нават залётны ветрык.* **Адказ: 2,3,4**	*ў свет жамчужная рака***,** 5)*за ёй раскінуўся раздольны луг***,** *а* 6)*за бяскрайнім лугам – такі духмяны лес,* 7)*што* 8)*калі наступае ягадная ці грыбная пара́,* 7)*то пачынаюць духмяніць дол, паветра і нават залётны ветрык.* → нумары пропускаў, на месцы якіх у складаным сказе з рознымі відамі сувязі частак трэба паставіць знакі прыпынку, – **2, 3, 4**: 1) у сэнсавай частцы **I** паміж аднароднымі даданымі часткамі **2** і **3**, якія звязаны паміж сабой пры дапамозе адзіночнага спалучальнага злучніка ***і***, ставіць коску не трэба; 2) паміж сэнсавымі часткамі **I** і **II**, якія аб’яднаны пры дапамозе бяззлучнікавай сувязі, трэба паставіць двукроп’е, бо сэнсавая частка **II** паясняе, удакладняе змест сэнсавай часткі **I**; паміж часткамі можна ўставіць словы ***а іменна***; 3) у сэнсавай частцы **II** паміж граматычнымі часткамі **4** і **5**, якія аб’яднаны пры дапамозе бяззлучнікавай сувязі і ў якіх выражаюцца адносіны адначасовасці з’яў, трэба паставіць коску; 4) у сэнсавай частцы **II** паміж граматычнымі часткамі **5** і **6**, якія маюць супастаўляльныя сэнсавыя адносіны і звязаны пры дапамозе супраціўнага злучніка ***а***, трэба паставіць коску; 5) у сэнсавай частцы **II** паміж падпарадкавальнымі злучнікамі ***што*** і ***калі***, якія стаяць побач (грамытычныя часткі **7** і **8**), коску ставіць не трэба, бо ёсць другая частка ***то*** парнага злучніка ***калі – то***	складаных сказах з рознымі відамі сувязі частак	Мінск : Нац. ін-т адукацыі, 2019. – § 30, 31. Беларуская мова : вучэб. дапам. для 11-га кл. установ агул. сярэд. адукацыі з беларус. і рус. мовамі навучання (з электронным дадаткам для павышанага ўзроўню) / Г. М. Валочка [і інш.]. – Мінск : Нац. ін-т адукацыі, 2021. – § 14

Заданне. Адказ	Разбор задання	Раздзел праграмы. Элемент зместу	Вучэбны дапаможнік
А18. Адзначце сказы з простай мовай, якія адпавядаюць прыведзенай схеме (улічыце, што знакі прыпынку ў сказах не пастаўлены): **«П», – а.** 1) У нашай вёсцы сакавік называюць пазімнікам адказаў сябар на маё пытанне пра назвы сакавіка 2) Толькі ў няўмекі рукі не баляць любіў паўтараць мой дзядуля 3) Калі дзьмухавец згарнуўся парасонам вучыў мяненазіраць за прыродай брат будзе дождж 4) Якія ты ведаеш прыказкі са словам “шчасце” спытаўся ў мяне тата 5) Якая незвычайная навокал снежная бель усклікнула сястрычка **Адказ: 1,2**	1) *«У нашай вёсцы сакавік называюць пазімнікам», – адказаў сябар на маё пытанне пра назвы сакавіка.* → сказ адпавядае прыведзенай схеме: простая мова стаіць перад словамі аўтара і мае апавядальную інтанацыю; 2) *«Толькі ў няўмекі рукі не баляць», – любіў паўтараць мой дзядуля.* → сказ адпавядае прыведзенай схеме: простая мова стаіць перад словамі аўтара і мае апавядальную інтанацыю; 3) *«Калі дзьмухавец згарнуўся парасонам, – вучыў мяне назіраць за прыродай брат, – будзе дождж».* → сказ не адпавядае прыведзенай схеме: словы аўтара стаяць у сярэдзіне простай мовы і падзяляюць яе на дзве часткі (**«П, – а, – п».**); 4) *«Якія ты ведаеш прыказкі са словам “шчасце”?» – спытаўся ў мяне тата.* → сказ не адпавядае прыведзенай схеме: простая мова мае пытальную інтанацыю (**«П?» – а.**); 5) *«Якая незвычайная навокал снежная бель!» – усклікнула сястрычка.* → сказ не адпавядае прыведзенай схеме: простая мова мае клічную інтанацыю (**«П!» – а.**)	Сінтаксіс і пунктуацыя. Знакі прыпынку ў сказах з простай мовай	Беларуская мова : вучэб. дапам. для 5-га кл. устаноў агул. сярэд. адукацыі з беларус. і рус. мовамі навучання : у 2 ч. / Г. М. Валочка [і інш.]. – Мінск : Нац. ін-т адукацыі, 2019. – Ч. 1. – § 30. Беларуская мова : вучэб. дапам. для 9-га кл. устаноў агул. сярэд. адукацыі з беларус. і рус. мовамі навучання / Г. М. Валочка [і інш.]. – Мінск : Нац. ін-т адукацыі, 2019. – § 32. Беларуская мова : вучэб. дапам. для 11-га кл. устаноў агул. сярэд. адукацыі з беларус. і рус. мовамі навучання (з электронным дадаткам для павышанага ўзроўню) / Г. М. Валочка [і інш.]. – Мінск : Нац. ін-т адукацыі, 2021. – § 15
В1. З прапанаваных слоў вызначце тое, якое не адпавядае арфаграфічнай норме, і запішыце яго правільна: *інтэрэс, сакавіты, світар, глыток, мнагазначнасць.* **Адказ: інтарэс**	1) у запазычаным слове ***інтарэ́с*** незалежна ад яго паходжання не пад націскам пішацца літара ***а***	Фанетыка і арфаэпія. Арфаграфія. Правапіс галосных ***о***, ***э***, ***а***	Беларуская мова : вучэб. дапам. для 5-га кл. устаноў агул. сярэд. адукацыі з беларус. і рус. мовамі навучання : у 2 ч. / Г. М. Валочка [і інш.]. – Мінск : Нац. ін-т адукацыі, 2019. – Ч. 2. – § 9. Беларуская мова : вучэб. дапам. для 6-га кл. устаноў агул. сярэд. адукацыі з беларус. і рус. мовамі навучання / Г. М. Валочка [і інш.]. – Мінск : Нац. ін-т адукацыі, 2020. – § 20. Беларуская мова : вучэб. дапам. для 10-га кл. устаноў агул. сярэд. адукацыі з беларус. і рус. мовамі

Заданне. Адказ	Разбор задання	Раздзел праграмы. Элемент зместу	Вучэбны дапаможнік
			навучання (з электронным дадаткам для павышанага ўзроўню) / Г. М. Валочка [і інш.]. – Мінск : Нац. ін-т адукацыі, 2020. – § 8
В2. З прапанаваных слоў вызначце тое, якое не адпавядае арфаграфічнай норме, і запішыце яго правільна: *цемень, кляновы, меккаваты, конегадоўля, легенда.* **Адказ: мяккаваты**	1) у слове ***мяккава́ты*** незалежна ад месца націску захоўваецца каранёвая літара ***я***	Фанетыка і арфаэпія. Арфаграфія. Правапіс галосных ***е***, ***ё***, ***я***	Беларуская мова : вучэб. дапам. для 5-га кл. устаноў агул. сярэд. адукацыі з беларус. і рус. мовамі навучання : у 2 ч. / Г. М. Валочка [і інш.]. – Мінск : Нац. ін-т адукацыі, 2019. – Ч. 2. – § 10. Беларуская мова : вучэб. дапам. для 6-га кл. устаноў агул. сярэд. адукацыі з беларус. і рус. мовамі навучання / Г. М. Валочка [і інш.]. – Мінск : Нац. ін-т адукацыі, 2020. – § 20. Беларуская мова : вучэб. дапам. для 10-га кл. устаноў агул. сярэд. адукацыі з беларус. і рус. мовамі навучання (з электронным дадаткам для павышанага ўзроўню) / Г. М. Валочка [і інш.]. – Мінск : Нац. ін-т адукацыі, 2020. – § 9
В3. З прапанаваных слоў вызначце тое, якое не адпавядае арфаграфічнай норме, і запішыце яго правільна: *вакзал, малацьба, французскі, колькастны, паездка.* **Адказ: колькасны**	1) у слове ***колькасны*** гістарычнае спалучэнне зычных гукаў [**стн**] вымаўляецца як [**сн**] і перадаецца на пісьме спалучэннем адпаведных літар (***сн***)	Фанетыка і арфаэпія. Арфаграфія. Зычныя гукі. Іх вымаўленне і правапіс. Вымаўленне і правапіс спалучэнняў зычных	Беларуская мова : вучэб. дапам. для 5-га кл. устаноў агул. сярэд. адукацыі з беларус. і рус. мовамі навучання : у 2 ч. / Г. М. Валочка [і інш.]. – Мінск : Нац. ін-т адукацыі, 2019. – Ч. 2. – § 13, 14, 21. Беларуская мова : вучэб. дапам. для 10-га кл. устаноў агул. сярэд. адукацыі з беларус. і рус. мовамі навучання (з электронным дадаткам для павышанага ўзроўню) / Г. М. Валочка [і інш.]. – Мінск : Нац. ін-т адукацыі, 2020. – § 12, 17
В4. З прапанаваных слоў вызначце тое, якое не адпавядае арфаграфічнай норме, і запішыце яго правільна:	1) у запазычаным слове ***навела*** падаўжэнне зычных не адбываецца і пішацца адна літара ***л***	Фанетыка і арфаэпія. Арфаграфія. Падоўжаныя	Беларуская мова : вучэб. дапам. для 5-га кл. устаноў агул. сярэд. адукацыі з беларус. і рус. мовамі навучання : у 2 ч. / Г. М. Валочка [і

Заданне. Адказ	Разбор задання	Раздзел праграмы. Элемент зместу	Вучэбны дапаможнік
галлё, навелла, ванна, жыццё, разводдзе. **Адказ: навела**		зычныя, іх правапіс	інш.]. – Мінск : Нац. ін-т адукацыі, 2019. – Ч. 2. – § 19. Беларуская мова : вучэб. дапам. для 10-га кл. устаноў агул. сярэд. адукацыі з беларус. і рус. мовамі навучання (з электронным дадаткам для павышанага ўзроўню) / Г. М. Валочка [і інш.]. – Мінск : Нац. ін-т адукацыі, 2020. – § 16, 21
В5. Запішыце назоўнік ***хлеб*** у форме роднага склону адзіночнага ліку. **Адказ: хлеба**	1) рэчыўны назоўнік 2-га скланення ***хлеб*** з асновай на цвёрды зычны гук у форме роднага склону адзіночнага ліку мае канчатак -***а***	Марфалогія і арфаграфія. Назоўнікі 2-га скланення, правапіс іх склонавых канчаткаў	Беларуская мова : вучэб. дапам. для 5-га кл. устаноў агул. сярэд. адукацыі з беларус. і рус. мовамі навучання : у 2 ч. / Г. М. Валочка [і інш.]. – Мінск : Нац. ін-т адукацыі, 2019. – Ч. 1. – § 6. Беларуская мова : вучэб. дапам. для 6-га кл. устаноў агул. сярэд. адукацыі з беларус. і рус. мовамі навучання / Г. М. Валочка [і інш.]. – Мінск : Нац. ін-т адукацыі, 2020. – § 31, 33
В6. Запішыце лічэбнік ***дзве*** ў форме творнага склону. **Адказ: дзвюма**	1) просты колькасны лічэбнік ***дзве*** ў форме творнага склону заканчваецца на -***ма***: *дзве – дзвюма*	Марфалогія і арфаграфія. Скланенне і правапіс колькасных лічэбнікаў	Беларуская мова : вучэб. дапам. для 6-га кл. устаноў агул. сярэд. адукацыі з беларус. і рус. мовамі навучання / Г. М. Валочка [і інш.]. – Мінск : Нац. ін-т адукацыі, 2020. – § 59. Беларуская мова : вучэб. дапам. для 10-га кл. устаноў агул. сярэд. адукацыі з беларус. і рус. мовамі навучання (з электронным дадаткам для павышанага ўзроўню) / Г. М. Валочка [і інш.]. – Мінск : Нац. ін-т адукацыі, 2020. – § 29
В7. З дзвюх прапанаваных у дужках граматычных формаў дзеяслова вызначце тую, у якой ён павінен быць ужыты ў сказе. Запішыце дзеяслоў у патрэбнай граматычнай форме: *Некаторыя зёлкі збіраць (рэкамендуюцца, рэкамендуюць) на Купалле.* **Адказ: рэкамендуюць**	1) *Некаторыя зёлкі збіраць рэкамендуюць на Купалле.* – аднасастаўны няпэўна-асабовы сказ, у якім утваральніка дзеяння (дзейніка) няма, а выказнік павінен быць выражаны дзеясловам у форме 3-й асобы множнага ліку цяперашняга часу ***рэкамендуюць***	Сінтаксіс і пунктуацыя. Двухсастаўныя сказы. Аднасастаўныя сказы, іх будова	Бадзевіч, З. І. Беларуская мова : вучэб. дапам. для 8-га кл. устаноў агул. сярэд. адукацыі з беларус. і рус. мовамі навучання / З. І. Бадзевіч, І. М. Саматыя. – Мінск : Нац. ін-т адукацыі, 2020. – § 25–29

<table>
<tr><th>Заданне.
Адказ</th><th>Разбор задання</th><th>Раздзел праграмы. Элемент зместу</th><th>Вучэбны дапаможнік</th></tr>
<tr><td>В8. З двух прапанаваных у дужках слоў вызначце тое, што адпавядае сэнсу сказа. Запішыце гэта слова ў той граматычнай форме, у якой яно прапанавана:

Звычайна ў пісьмовыя крыніцы паселішча трапляла не ў год свайго (заснавання, пачынання), а пасля важнай гістарычнай падзеі, так ці інакш звязанай з ім.

Адказ: заснавання</td><td>1) сэнсу сказа адпавядае слова заснаванне, значэнне якога – ‘пачатак існавання, момант утварэння чаго-небудзь’: Звычайна ў пісьмовыя крыніцы паселішча трапляла не ў год свайго заснавання, а пасля важнай гістарычнай падзеі, так ці інакш звязанай з ім.;
2) слова пачынанне мае значэнне ‘пачатая кім-небудь справа’ і сэнсу сказа не адпавядае</td><td>Лексіка. Фразеалогія. Слова, яго лексічнае значэнне</td><td>Беларуская мова : вучэб. дапам. для 5-га кл. устаноў агул. сярэд. адукацыі з беларус. і рус. мовамі навучання : у 2 ч. / Г. М. Валочка [і інш.]. – Мінск : Нац. ін-т адукацыі, 2019. – Ч. 2. – § 22.
Беларуская мова : вучэб. дапам. для 10-га кл. устаноў агул. сярэд. адукацыі з беларус. і рус. мовамі навучання (з электронным дадаткам для павышанага ўзроўню) / Г. М. Валочка [і інш.]. – Мінск : Нац. ін-т адукацыі, 2020. – § 23</td></tr>
<tr><td colspan="4">В9. Вызначце значэнне фразеалагізмаў і ўстанавіце адпаведнасць паміж слупкамі табліцы. Адказ запішыце ў выглядзе спалучэння літар і лічбаў, захоўваючы алфавітную паслядоўнасць літар левага слупка. Памятайце, што некаторыя даныя правага слупка могуць не выкарыстоўвацца ўвогуле. Напрыклад: А2Б5В3Г4.

<table>
<tr><td>А. З аглядкай.
Б. Без аглядкі.
В. Азірнуцца не паспееш.
Г. Сном праведніка.</td><td>1. Мае значэнне ‘без сведак’.
2. Мае значэнне ‘вельмі хутка, нечакана адбудзецца што-небудзь’.
3. Мае значэнне ‘асцярожна, абачліва (рабіць што-небудзь)’.
4. Па значэнні адпавядае фразеалагізму як пшаніцу прадаўшы.
5. Па значэнні адпавядае фразеалагізму з усіх ног.</td></tr>
</table></td></tr>
<tr><td>Адказ: А3Б5В2Г4</td><td>1) з аглядкай → мае значэнне ‘асцярожна, абачліва (рабіць што-небудзь)’;
2) без аглядкі → па значэнні адпавядае фразеалагізму з усіх ног – ‘вельмі хутка (бегчы)’;
3) азірнуцца не паспееш → мае значэнне ‘вельмі хутка, нечакана адбудзецца што-небудзь’;
4) сном праведніка → па значэнні адпавядае фразеалагізму як пшаніцу прадаўшы – ‘вельмі моцна спаць’</td><td>Лексіка. Фразеалогія. Фразеалагізмы, іх роля ў маўленні</td><td>Беларуская мова : вучэб. дапам. для 5-га кл. устаноў агул. сярэд. адукацыі з беларус. і рус. мовамі навучання : у 2 ч. / Г. М. Валочка [і інш.]. – Мінск : Нац. ін-т адукацыі, 2019. – Ч. 2. – § 32.
Беларуская мова : вучэб. дапам. для 10-га кл. устаноў агул. сярэд. адукацыі з беларус. і рус. мовамі навучання (з электронным дадаткам для павышанага ўзроўню) / Г. М. Валочка [і інш.]. – Мінск : Нац. ін-т адукацыі, 2020. – § 25</td></tr>
</table>

Заданне. Адказ	Разбор задання	Раздзел праграмы. Элемент зместу	Вучэбны дапаможнік
В10. Вызначце марфемную будову прыведзеных слоў і ўстанавіце адпаведнасць паміж слупкамі табліцы. Адказ запішыце ў выглядзе спалучэння літар і лічбаў, захоўваючы алфавітную паслядоўнасць літар левага слупка. Памятайце, што некаторыя даныя правага слупка могуць не выкарыстоўвацца ўвогуле. Напрыклад: А2Б5В3Г4. **А.** Многа. — **1.** Слова, якое мае прыстаўку. **Б.** Сусветны. — **2.** Слова, якое мае ***2*** суфіксы. **В.** Унук. — **3.** Слова, якое мае постфікс. **Г.** Камандзірскі. — **4.** Слова, якое не мае канчатка. **5.** Слова, якое мае нулявы канчатак.			
Адказ: А4Б1В5Г2	1) слова (прыслоўе) ***многа*** ў сваім саставе не мае канчатка, бо яно нязменнае (-***а*** – суфікс): *мног-а*; 2) слова ***сусветны*** ў сваім саставе мае прыстаўку ***су***-: ***су***-*свет-н-ы*; 3) слова ***ўнук*** у сваім саставе мае нулявы канчатак: *унук*-☐; 4) слова ***камандзірскі*** ў сваім саставе мае ***2*** суфіксы: *камандз*-***ір***-***ск***-*і*	Склад слова. Словаўтварэнне і арфаграфія (*вучэбн. прагр.*). Марфемная будова слова. Словаўтварэнне і арфаграфія (*прагр. уступн. іспытаў*). Асноўныя спосабы ўтварэння слоў	Беларуская мова : вучэб. дапам. для 6-га кл. устаноў агул. сярэд. адукацыі з беларус. і рус. мовамі навучання / Г. М. Валочка [і інш.]. – Мінск : Нац. ін-т адукацыі, 2020. – § 10–14
В11. Вызначце спосаб утварэння прыведзеных слоў і ўстанавіце адпаведнасць паміж слупкамі табліцы. Адказ запішыце ў выглядзе спалучэння літар і лічбаў, захоўваючы алфавітную паслядоўнасць літар левага слупка. Памятайце, што некаторыя даныя правага слупка могуць не выкарыстоўвацца ўвогуле. Напрыклад: А2Б5В3Г4. **А.** Памалу. — **1.** Прыставачны. **Б.** Аблёт. — **2.** Бяссуфіксны (нульсуфіксальны). **В.** Выдыхнуць. — **3.** Суфіксальны. **Г.** Скланенне. — **4.** Постфіксальны. **5.** Прыставачна-суфіксальны.			
Адказ: А5Б2В1Г3	1) слова ***памалу*** ўтворана *прыставачна-суфіксальным* спосабам: ***мал***-*ы* + прыстаўка ***па***- і суфікс -***у***; 2) слова ***аблёт*** утворана *бяссуфіксным* (*нульсуфіксальным*) спосабам: ***абляц****/е/*-(*цьу*) + Ø (нулявы суфікс); 3) слова ***выдыхнуць*** утворана *прыставачным* спосабам: ***дыхну***-(*ць*) + прыстаўка ***вы***-; 4) слова ***скланенне*** ўтворана *суфіксальным*	Склад слова. Словаўтварэнне і арфаграфія (*вучэбн. прагр.*). Марфемная будова слова. Словаўтварэнне і арфаграфія (*прагр. уступн.*	Беларуская мова : вучэб. дапам. для 6-га кл. устаноў агул. сярэд. адукацыі з беларус. і рус. мовамі навучання / Г. М. Валочка [і інш.]. – Мінск : Нац. ін-т адукацыі, 2020. – § 18, 19, 39. Валочка, Г. М. Беларуская мова : вучэб. дапам. для 7-га кл. устаноў агул. сярэд. адукацыі з беларус. і рус. мовамі

Заданне. Адказ	Разбор задання	Раздзел праграмы. Элемент зместу	Вучэбны дапаможнік
	способам: ***склан****/я/-(ць)*+ суфікс -***енн****-*	*іспытаў*). Асноўныя спосабы ўтварэння слоў	навучання / Г. М. Валочка, В. У. Зелянко, С. А. Язерская. – Мінск : Нац. ін-т адукацыі, 2020. – § 19, 37. Беларуская мова : вучэб. дапам. для 10-га кл. устаноў агул. сярэд. адукацыі з беларус. і рус. мовамі навучання (з электронным дадаткам для павышанага ўзроўню) / Г. М. Валочка [і інш.]. – Мінск : Нац. ін-т адукацыі, 2020. – § 26

Тэкст да заданняў В12–В22

(1) *У мове нашага народа шмат кароткіх, але (трапных, трапятлівых) выразаў, якія пры ўмелым выкарыстанні зіхацяць, як золата, надаюць роднай мове вобразнасць, маляўнічасць, чароўнасць.* (2) *Размова вядзецца, зразумела, пра фразеалагізмы, прыказкі і прымаўкі: адвесці душу; Вялікаму каню –* ***вялікі*** *хамут. Сказаў, як звязаў.* (3) *А яшчэ – пра добразычлівыя ды жартоўныя пажаданні (Каб было і ў місцы, і ў калысцы! Каб дзяды не ведалі бяды, а ўнукі – му́кі.) і пра параўнанні (сівы, як голуб).* (4) *Адным словам, пра невычэрпныя і неўміручыя залацінкі народнай мудрасці.* (5) ***Залацінкі****, што,* ***быццам*** *узор на кашулі-вышыванцы, ажыўляюць, расквечваюць мову.* (6) *Мова,* ***аздобленая*** *такімі залацінкамі,* ***закранае*** *і розум, і сэрца.*

(7) *Безумоўна, заўсёды хочацца* ***пачуць*** *гісторыю пра тое, як узніклі цікавыя і дакладныя выразы.* (8) *Вось, напрыклад, фразеалагізм «вады не заму́ціць», які нярэдка ўжываецца ў маўленні і з якім мы (не, ні) раз сустракаліся.* (9) *Дакладна сказаць, калі і ў сувязі з чым жа ўзнік дадзены ўстойлівы выраз, цяжка.* (10) *Вядома, што ён бытуе ў многіх народаў.* (11) *І ёсць наконт гэтага пэўнае меркаванне.* (12) *Не ў адной мясцовасці ў старажытныя часы жанчыны мылі бялізну на берагах рэк.* (13) *Імкнучыся не нашкодзіць людзям, якія жылі ніжэй па цячэнні, яны стараліся не муці́ць рачной вады.* (14) *У нашы дні характарызаваць чалавека як таго, хто «вады не заму́ціць», азначае надзяляць яго сціпласцю, тактоўнасцю, (указываць, указваць) на яго ўважлівасць да іншых.* (15) *На тое, што ён нікаму і ніколі не зробіць ніякай шкоды.*

Заданне. Адказ	Разбор задання	Раздзел праграмы. Элемент зместу	Вучэбны дапаможнік
В12. Вызначце правільнае сцверджанне ў дачыненні да тэксту. Адказ запішыце лічбай. Напрыклад: 1: 1) тэкст афіцыйнага стылю; 2) тэкст навуковага стылю; 3) тэкст гутарковага стылю; 4) тэкст публіцыстычнага стылю; 5) тэкст мастацкага стылю. **Адказ: 4**	тэксту адпавядае сцверджанне пад нумарам **4**: тэкст ***публіцыстычнага стылю***, таму што: 1) адрасат тэксту з’яўляецца масавым; 2) асноўная задача аўтара тэксту – паведаміць інфармацыю і ўздзейнічаць на думкі чытача, выклікаючы пэўны водгук; 3) матэрыял тэксту пададзены лаканічна, даходліва; характэрныя яму ацэначнасць і вобразнасць тлумачацца тым, што аўтар, перадаючы інфармацыю, выражае да яе сваё стаўленне; 4) тэксту характэрны інфармацыйная насычанасць, канкрэтнасць; 5) у тэксце ёсць моўна-выяўленчыя сродкі, характэрныя для публіцыстычных жанраў:	Маўленне. Тэкст. Стылістыка. Функцыянальныя стылі маўлення	Беларуская мова : вучэб. дапам. для 5-га кл. устаноў агул. сярэд. адукацыі з беларус. і рус. мовамі навучання : у 2 ч. / Г. М. Валочка [і інш.]. – Мінск : Нац. ін-т адукацыі, 2019. – Ч. 1. – § 3, 4. Беларуская мова : вучэб. дапам. для 6-га кл. устаноў агул. сярэд. адукацыі з беларус. і рус. мовамі навучання / Г. М. Валочка [і інш.]. – Мінск : Нац. ін-т адукацыі, 2020. – § 7–9. Валочка, Г. М. Беларуская мова : вучэб. дапам. для 7-га кл. устаноў агул. сярэд. адукацыі з беларус. і рус. мовамі навучання / Г. М. Валочка, В. У. Зелянко, С. А. Язерская. – Мінск : Нац. ін-т адукацыі, 2020. – § 6.

Заданне. Адказ	Разбор задання	Раздзел праграмы. Элемент зместу	Вучэбны дапаможнік
	эпітэты (*добразычлівыя* пажаданні, *невычэрпныя* і *неўміручыя* залацінкі народнай мудрасці), метафары (залацінкі *ажыўляюць, расквечваюць мову*; мова *закранае і розум, і сэрца*), параўнанні (зіхацяць, *як золата*; залацінкі, *быццам узор на кашулі-вышыванцы*); 6) у тэксце ўжыты сказы з пабочнымі словамі		Бадзевіч, З. І. Беларуская мова : вучэб. дапам. для 8-га кл. устаноў агул. сярэд. адукацыі з беларус. і рус. мовамі навучання / З. І. Бадзевіч, І. М. Саматыя. – Мінск : Нац. ін-т адукацыі, 2020. – § 5. Беларуская мова : вучэб. дапам. для 9-га кл. устаноў агул. сярэд. адукацыі з беларус. і рус. мовамі навучання / Г. М. Валочка [і інш.]. – Мінск : Нац. ін-т адукацыі, 2019. – § 7. Беларуская мова : вучэб. дапам. для 11-га кл. устаноў агул. сярэд. адукацыі з беларус. і рус. мовамі навучання (з электронным дадаткам для павышанага ўзроўню) / Г. М. Валочка [і інш.]. – Мінск : Нац. ін-т адукацыі, 2021. – § 2
В13. З двух слоў, выдзеленых у ***5-м*** сказе тэксту, вызначце тое, якое з’яўляецца сродкам сувязі ***4-га*** і ***5-га*** сказаў. Запішыце гэта слова так, як яно пададзена ў ***5-м*** сказе. **Адказ: залацінкі**	1) з двух слоў, выдзеленых у ***5-м*** сказе тэксту, сродкам сувязі з’яўляецца лексічны паўтор ***залацінкі***	Маўленне. Тэкст. Стылістыка. Сродкі сувязі сказаў у тэксце	Валочка, Г. М. Беларуская мова : вучэб. дапам. для 7-га кл. устаноў агул. сярэд. адукацыі з беларус. і рус. мовамі навучання / Г. М. Валочка, В. У. Зелянко, С. А. Язерская. – Мінск : Нац. ін-т адукацыі, 2020. – § 2. Бадзевіч, З. І. Беларуская мова : вучэб. дапам. для 8-га кл. устаноў агул. сярэд. адукацыі з беларус. і рус. мовамі навучання / З. І. Бадзевіч, І. М. Саматыя. – Мінск : Нац. ін-т адукацыі, 2020. – С. 18. Беларуская мова : вучэб. дапам. для 9-га кл. устаноў агул. сярэд. адукацыі з беларус. і рус. мовамі навучання / Г. М. Валочка [і інш.]. – Мінск : Нац. ін-т адукацыі, 2019. – § 2. Беларуская мова : вучэб. дапам. для 10-га кл. устаноў агул. сярэд. адукацыі з беларус. і рус. мовамі навучання (з электронным дадаткам для

Заданне. Адказ	Разбор задання	Раздзел праграмы. Элемент зместу	Вучэбны дапаможнік
			павышанага ўзроўню) / Г. М. Валочка [і інш.]. – Мінск : Нац. ін-т адукацыі, 2020. – § 3
В14. З двух слоў, прапанаваных у дужках у ***1-м*** сказе тэксту, вызначце тое, якое павінна быць ужыта ў дадзеным сказе. Запішыце гэта слова так, як яно пададзена ў ***1-м*** сказе. **Адказ: трапных**	1) з двух слоў ***трапных*** і ***трапятлівых***, якія з'яўляюцца паронімамі, у ***1-м*** сказе тэксту павінна быць ужыта слова ***трапных*** (*трапны* – '*які дакладна і правільна падмячае, схоплівае што-небудзь, дакладна і востра выражае, перадае асноўную сутнасць з'явы*'): *трапных выразаў*; 2) слова ***трапятлівых*** (*трапятлівы* – '*які пастаянна варушыцца, дрыжыць*') са словам *выраз* лексічна не спалучаецца	Маўленне. Тэкст. Стылістыка. Нормы сучаснай беларускай літаратурнай мовы. Паронімы	Беларуская мова : вучэб. дапам. для 10-га кл. устаноў агул. сярэд. адукацыі з беларус. і рус. мовамі навучання (з электронным дадаткам для павышанага ўзроўню) / Г. М. Валочка [і інш.]. – Мінск : Нац. ін-т адукацыі, 2020. – § 5, 23, 24
В15. Знайдзіце ў ***7-м*** сказе тэксту слова, у якім ёсць зычны гук [**з'**]. Запішыце гэта слова так, як яно пададзена ў ***7-м*** сказе. **Адказ: узніклі**	1) у слове ***ўзніклі*** (***7-ы*** сказ тэксту) свісцячы зычны гук [**з**] у пазіцыі перад мяккім зычным гукам [**н'**] вымаўляецца мякка – [**з'**]: [уз'н'ікл'і]	Фанетыка і арфаэпія. Арфаграфія. Зычныя гукі. Зычныя цвёрдыя, мяккія, зацвярдзелыя; глухія, звонкія; свісцячыя і шыпячыя. Іх вымаўленне і правапіс	Беларуская мова : вучэб. дапам. для 5-га кл. устаноў агул. сярэд. адукацыі з беларус. і рус. мовамі навучання : у 2 ч. / Г. М. Валочка [і інш.]. – Мінск : Нац. ін-т адукацыі, 2019. – Ч. 2. – § 14, 15. Беларуская мова : вучэб. дапам. для 10-га кл. устаноў агул. сярэд. адукацыі з беларус. і рус. мовамі навучання (з электронным дадаткам для павышанага ўзроўню) / Г. М. Валочка [і інш.]. – Мінск : Нац. ін-т адукацыі, 2020. – § 6, 18
В16. Запішыце выдзелены ў ***2-м*** сказе тэксту прыметнік у простай форме вышэйшай ступені параўнання. **Адказ: большы**	1) простая форма вышэйшай ступені параўнання прыметніка ***вялікі*** (***2-і*** сказ тэксту) утвараецца пры дапамозе іншай асновы – ***большы***	Марфалогія і арфаграфія. Ступені параўнання якасных прыметнікаў, іх утварэнне і ўжыванне	Беларуская мова : вучэб. дапам. для 6-га кл. устаноў агул. сярэд. адукацыі з беларус. і рус. мовамі навучання / Г. М. Валочка [і інш.]. – Мінск : Нац. ін-т адукацыі, 2020. – § 45. Беларуская мова : вучэб. дапам. для 10-га кл. устаноў агул. сярэд. адукацыі з беларус. і рус. мовамі навучання (з электронным дадаткам для павышанага ўзроўню) / Г. М. Валочка [і інш.]. – Мінск : Нац. ін-т адукацыі, 2020. – § 28
В17. Знайдзіце ў ***15-м*** сказе тэксту слова, якое не	1) у ***15-м*** сказе тэксту ў займенніку ***нікóму***	Марфалогія і	Беларуская мова : вучэб. дапам.

Заданне. Адказ	Разбор задання	Раздзел праграмы. Элемент зместу	Вучэбны дапаможнік
адпавядае нормам беларускай літаратурнай мовы. Запішыце гэта слова правільна. **Адказ: нікому**	(форма давальнага склону адмоўнага займенніка ***ніхто***) націск падае на другі склад; пад націскам пішацца літара ***о***	арфаграфія. Скланенне і правапіс займеннікаў	для 6-га кл. устаноў агул. сярэд. адукацыі з беларус. і рус. мовамі навучання / Г. М. Валочка [і інш.]. – Мінск : Нац. ін-т адукацыі, 2020. – § 73. Беларуская мова : вучэб. дапам. для 10-га кл. устаноў агул. сярэд. адукацыі з беларус. і рус. мовамі навучання (з электронным дадаткам для павышанага ўзроўню) / Г. М. Валочка [і інш.]. – Мінск : Нац. ін-т адукацыі, 2020. – § 30
B18. З двух дзеясловаў, прапанаваных у дужках у ***14-м*** сказе тэксту, вызначце той, які адпавядае нормам беларускай літаратурнай мовы. Запішыце гэты дзеяслоў так, як ён пададзены ў ***14-м*** сказе. **Адказ: указваць**	1) у ***14-м*** сказе тэксту нормам беларускай літаратурнай мовы адпавядае дзеяслоў ***указваць***, які мае суфікс -***ва***-, бо ў форме ***1-й*** асобы адзіночнага ліку заканчваецца на -***ваю***: *указ**ваю***; 2) з суфіксам -***ыва***- пішуцца дзеясловы, у аснове якіх ёсць спалучэнне зычных з канцавымі ***л***, ***н***, ***р***: *адыг**р**ываць*	Марфалогія і арфаграфія. Правапіс дзеясловаў з суфіксамі -*ава*- (-*ява*-), -*ыва*- (-*іва*-), -*ва*-	Валочка, Г. М. Беларуская мова : вучэб. дапам. для 7-га кл. устаноў агул. сярэд. адукацыі з беларус. і рус. мовамі навучання / Г. М. Валочка, В. У. Зелянко, С. А. Язерская. – Мінск : Нац. ін-т адукацыі, 2020. – § 14
B19. Ад асновы дзеяслова, выдзеленага ў ***7-м*** сказе тэксту, утварыце поўны дзеепрыметнік залежнага стану і запішыце яго ў форме назоўнага склону адзіночнага ліку мужчынскага роду. **Адказ: пачуты**	1) ад асновы неазначальнай формы дзеяслова на ***у*** ўтвараецца дзеепрыметнік залежнага стану прошлага часу з дапамогай суфікса -***т***-: ***<u>пачу</u>ць*** (***7-ы*** сказ тэксту) – ***пачуты***; 2) поўны дзеепрыметнік з асновай на цвёрды зычны гук у форме назоўнага склону адзіночнага ліку мужчынскага роду мае канчатак -***ы***	Марфалогія і арфаграфія. Дзеепрыметнікі незалежнага і залежнага стану, іх утварэнне і правапіс	Валочка, Г. М. Беларуская мова : вучэб. дапам. для 7-га кл. устаноў агул. сярэд. адукацыі з беларус. і рус. мовамі навучання / Г. М. Валочка, В. У. Зелянко, С. А. Язерская. – Мінск : Нац. ін-т адукацыі, 2020. – § 23–25. Беларуская мова : вучэб. дапам. для 10-га кл. устаноў агул. сярэд. адукацыі з беларус. і рус. мовамі навучання (з электронным дадаткам для павышанага ўзроўню) / Г. М. Валочка [і інш.]. – Мінск : Нац. ін-т адукацыі, 2020. – § 32
B20. Знайдзіце ў ***9-м*** сказе тэксту часціцу і запішыце яе. **Адказ: жа**	1) у ***9-м*** сказе тэксту ўжыта ўзмацняльная часціца ***жа***	Марфалогія і арфаграфія. Службовыя часціны мовы	Валочка, Г. М. Беларуская мова : вучэб. дапам. для 7-га кл. устаноў агул. сярэд. адукацыі з беларус. і рус. мовамі навучання / Г. М. Валочка, В. У. Зелянко, С. А. Язерская. – Мінск : Нац. ін-т адукацыі, 2020. – § 49, 50
B21. З дзвюх часціц, прапанаваных у дужках у ***8-м***	1) у ***8-м*** сказе тэксту ў спалучэнні ***не раз*** са	Марфалогія і	Валочка, Г. М. Беларуская мова : вучэб.

Заданне. Адказ	**Разбор задання**	**Раздзел праграмы. Элемент зместу**	**Вучэбны дапаможнік**
сказе тэксту, вызначце тую, якая павінна быць ужыта ў дадзеным сказе. Запішыце гэту часціцу. **Адказ: не**	значэннем *‘часта’* ўжываецца часціца ***не***: *Вось, напрыклад, фразеалагізм «вады не замýціць», які нярэдка ўжываецца ў маўленні і з якім мы не раз сустракаліся.*	арфаграфія. Часціцы ***не*** і ***ні***, іх ужыванне і правапіс	дапам. для 7-га кл. устаноў агул. сярэд. адукацыі з беларус. і рус. мовамі навучання / Г. М. Валочка, В. У. Зелянко, С. А. Язерская. – Мінск : Нац. ін-т адукацыі, 2020. – § 51; Бадзевіч, З. І. Беларуская мова : вучэб. дапам. для 8-га кл. устаноў агул. сярэд. адукацыі з беларус. і рус. мовамі навучання / З. І. Бадзевіч, І. М. Саматыя. – Мінск : Нац. ін-т адукацыі, 2020. – практ. 27
В22. З двух слоў, выдзеленых у ***6-м*** сказе тэксту, вызначце тое, якое з’яўляецца выказнікам. Запішыце гэта слова так, як яно пададзена ў ***6-м*** сказе. **Адказ: закранае**	1) у ***6-м*** сказе тэксту выказнікам з’яўляецца дзеяслоў ***закранае***, які абазначае тое, што гаворыцца аб прадмеце маўлення (дзейніку *мова*) і адказвае на пытанне *што робіць?*: *Мова, аздобленая такімі залацінкамі, закранае і розум, і сэрца.* 2) *аздобленая такімі залацінкамі* – развітае азначэнне, выражанае дзеепрыметнікавым зваротам	Сінтаксіс і пунктуацыя. Галоўныя і даданыя члены сказа. Спосабы выражэння галоўных і даданых членаў сказа	Беларуская мова : вучэб. дапам. для 5-га кл. устаноў агул. сярэд. адукацыі з беларус. і рус. мовамі навучання : у 2 ч. / Г. М. Валочка [і інш.]. – Мінск : Нац. ін-т адукацыі, 2019. – Ч. 1. – § 19. Валочка, Г. М. Беларуская мова : вучэб. дапам. для 7-га кл. устаноў агул. сярэд. адукацыі з беларус. і рус. мовамі навучання / Г. М. Валочка, В. У. Зелянко, С. А. Язерская. – Мінск : Нац. ін-т адукацыі, 2020. – § 22; Бадзевіч, З. І. Беларуская мова : вучэб. дапам. для 8-га кл. устаноў агул. сярэд. адукацыі з беларус. і рус. мовамі навучання / З. І. Бадзевіч, І. М. Саматыя. – Мінск : Нац. ін-т адукацыі, 2020. – § 16

Вучэбн. прагр. – вучэбныя праграмы агульнай сярэдняй адукацыі з беларускай і рускай мовамі навучання па вучэбным прадмеце «Беларуская мова» для V–IX класаў, X–XI класаў (базавы ўзровень), зацверджаныя Міністэрствам адукацыі Рэспублікі Беларусь.

Прагр. уступн. іспытаў – Праграма ўступных іспытаў па вучэбным прадмеце «Беларуская мова» для атрымання агульнай вышэйшай і спецыяльнай вышэйшай адукацыі, 2023 год, зацверджанай загадам Міністра адукацыі Рэспублікі Беларусь ад 31.10.2022 № 644.